Από το Συναξάρι - Όσιος Ιωάννης ο Δαμασκηνός

Categories : ΘΕΟΛΟΓΙΑ

Date : 4 Δεκεμβρίου, 2021

Η πρωτεύουσα της Συρίας, η Δαμασκός, περιήλθε στην αραβική κυριαρχία το 635 και έγινε πρωτεύουσα του Χαλιφάτου. Οι κατακτητές καταπίεζαν πολύ τους χριστιανούς, ο Σέργιος Μονσούρ όμως, γόνος επιφανούς χριστιανικής οικογενείας της πόλεως, κατόρθωσε να αποκτήσει την εμπιστοσύνη του Άβδουλ-Μάλικ (608-705) και να γίνει γενικός επίτροπος των υποθέσεων του χριστιανικού πληθυσμού που κατέβαλλε φόρο. Ο καλός και δίκαιος αυτός άνθρωπος ήταν ο κατά σάρκα πατέρας του οσίου πατρός ημών Ιωάννου του λεγομένου «Δαμασκηνού», του μελωδικού αυτού σκεύους εκλογής του Αγίου Πνεύματος.

Ο Ιωάννης γεννήθηκε περί το 675 (ή 655) και από την παιδική του ηλικία διδάχθηκε τις μεγάλες αρετές της ελεημοσύνης και της φιλευσπλαχνίας από τον πατέρα του, ο οποίος χρησιμοποιούσε τον σημαντικό πλούτο του για την εξαγορά και την απελευθέρωση των χριστιανών αιχμαλώτων. Αργότερα, ο Ιωάννης πρόκοψε πολύ στη σοφία μαζί με τον άγιο Κοσμά [14 Οκτ.], που υιοθέτησε ο Σέργιος όταν ο άγιος έμεινε ορφανός. Οι δύο αδελφοί μυήθηκαν στη φιλοσοφία και στις θύραθεν επιστήμες από τον λόγιο μοναχό Κοσμά, που καταγόταν από την Ιταλία, και τον οποίο ο Σέργιος είχε εξαγοράσει από τους Άραβες. Η μεγάλη τους οξύνοια και η σεμνή διαγωγή των δύο νέων τούς έκαναν να προοδεύσουν γρήγορα και να διακριθούν ιδιαίτερα στην τέχνη της ποιήσεως και της μουσικής και, μετά από πολλά χρόνια, ο διδάσκαλός τους Κοσμάς, αναγνωρίζοντας ότι δεν έχει τίποτε άλλο πλέον να τους διδάξει, ζήτησε από τον πατέρα τους την άδεια να αποσυρθεί για να τελειώσει τον βίο του στην περίφημη Λαύρα του Αγίου Σάββα του Ηγιασμένου [5 Δεκ.].

Τέλειος γνώστης της ελληνικής και αραβικής γλώσσας, ο Ιωάννης ακολούθησε λαμπρή σταδιοδρομία στη δημόσια διοίκηση και μετά τον θάνατο του πατέρα του τον διαδέχθηκε στο υψηλό του αξίωμα, επί χαλίφη Ουαλίδ (705-715). Λίγο αργότερα ανήλθε στον θρόνο του Βυζαντίου ο Λέων Γ΄ ο Ίσαυρος (717-741), που πολύ σύντομα άρχισε να ταλαιπωρεί την Αγία του Χριστού Εκκλησία διώκοντας την ευλαβή προσκύνηση των ιερών εικόνων. Το πληροφορήθηκε αυτό ο διάπυρος υπέρμαχος της Πίστεως, Ιωάννης, και έστειλε από τη Δαμασκό πολλές επιστολές στο Βυζάντιο υπερασπιζόμενος με επιχειρήματα που αντλούσε από την Αγία Γραφή και τις διδαχές των αγίων Πατέρων την τιμητική προσκύνηση των σεπτών εικόνων. Η πράξη του αυτή προκάλεσε την οργίλη μανία του αυτοκράτορα, ο οποίος για να απαλλαγεί από τον Ιωάννη ενήργησε ώστε να φθάσει στα χέρια του Ουαλίδ μια επιστολή που δήθεν είχε συντάξει ο Ιωάννης, στην οποία καλούσε τον αυτοκράτορα να εκστρατεύσει και

να καταλάβει τη Δαμασκό. Έξαλλος ο χαλίφης διέταξε να κόψουν το δεξί χέρι του συμβούλου του. Το ίδιο βράδυ ο Ιωάννης τοποθέτησε το κομμένο χέρι κοντά στην εικόνα της Κυρίας Θεοτόκου και με δάκρυα στα μάτια προσευχήθηκε στην Παντάνασσα να του ξαναδώσει το χέρι του.

Κατόπιν, αποκοιμήθηκε και είδε την εικόνα να ζωντανεύει και την Παναγία να τον παρηγορεί. Όταν ξύπνησε, διαπίστωσε με άφατη αγαλλίαση ότι το χέρι του είχε συγκολληθεί και έκτοτε το αφιέρωσε στη συγγραφή ύμνων και τροπαρίων για την Υπεραγία Θεοτόκο και τον Σωτήρα Χριστό, καθώς και στην υπεράσπιση της αγίας Ορθοδόξου Πίστεως [1]. Παρά τις συκοφαντίες των αυλικών του, ο χαλίφης πίστευσε στη θαυματουργική ίαση και θέλησε να αποκαταστήσει τον Ιωάννη στο παλαιό του αξίωμα. Εκείνος όμως ζήτησε και έλαβε τελικά την άδεια να αποσυρθεί οριστικά και μαζί με τον Κοσμά πήγε στα Ιεροσόλυμα για να γίνει μοναχός στη Λαύρα του Αγίου Σάββα.

Με υπόδειξη του ηγουμένου της Λαύρας, ο Ιωάννης υποτάχθηκε στην πνευματική καθοδήγηση ενός γέροντα, έμπειρου μεν στους αγώνες της αρετής, αλλά τραχέος, αυστηρού και απαιτητικού. Ο γέροντας αυτός του απαγόρευσε κάθε δραστηριότητα που του υπενθύμιζε το ένδοξό του παρελθόν (φιλοσοφία, επιστήμες, ποίηση, υμνωδία και συγγραφή) και πρόσταξε τον Ιωάννη να αφιερωθεί δίχως μεμψιμοιρία στα πιο ταπεινά διακονήματα ώστε να προκόψει στην υπακοή και στην ταπείνωση. Με διάπυρο ζήλο ο νεαρός Ιωάννης αφιερώθηκε στην αποκοπή του ιδίου θελήματος και στην αποταγή του παρελθόντος βίου του. Μια μέρα όμως, ενέδωσε στις παρακλήσεις ενός γείτονα που μόλις είχε χάσει έναν συγγενή του και, παρά την απαγόρευση του γέροντα, συνέθεσε προς παρηγορία του ένα υπέροχο και αρκετά γνωστό τροπάριο που ψάλλεται ακόμα στις μέρες μας κατά τη Νεκρώσιμη Ακολουθία:

«**Π**άντα ματαιότης τὰ ἀνθρώπινα, ὅσα οὐχ ὑπάρχει μετὰ θάνατον· οὐ παραμένει ὁ πλοῦτος, οὐ συνοδεύει ἡ δόξα·ἐπελθὼν γὰρ ὁ θάνατος, ταῦτα πάντα ἐξηφάνισται. Διὸ Χριστῷ τῷ ἀθανάτῳ Βασιλεῖ βοήσωμεν· Τὸν μεταστάντα ἐξ ἡμῶν ἀνάπαυσον, ἔνθα πάντων ἐστὶν εὐφραινομένων ἡ κατοικία».

Δηλαδή:«Όλα τα ανθρώπινα πράγματα είναι παροδικά και δεν υπάρχουν μετά τον θάνατο· ούτε τα πλούτη παραμένουν, ούτε η δόξα μάς συνοδεύει. Διότι, όταν έρχεται ο θάνατος, όλα αυτά θα εξαφανιστούν. Γι’ αυτό ας φωνάξουμε στον αθάνατο Βασιλιά, τον Χριστό μας· Κύριε, αυτόν που πήρες από εμάς, ας τον αναπαύσεις εκεί που βρίσκεται η κατοικία όλων αυτών που γεύονται την ευφροσύνη της Βασιλείας Σου» [2].

Πληροφορούμενος την ανυπακοή αυτή, ο γέροντάς του τον πρόσταξε να μαζέψει όλες τις ακαθαρσίες της Λαύρας με τα ίδια του τα χέρια. Ο Ιωάννης υπάκουσε χωρίς καθόλου να γογγύσει. Λίγες μέρες αργότερα όμως, παρουσιάσθηκε η Θεοτόκος στον

σκληρότροπο γέροντα και τον διέταξε να μη φράζει άλλο τη θαυμάσια κρήνη που αναβλύζει αυτό το ευωδιαστό νάμα της εκκλησιαστικής ποιήσεως και να αφήσει ανεμπόδιστο και ελεύθερο τον υποτακτικό του να συνθέτει ύμνους και ποιήματα που επρόκειτο να ξεπεράσουν σε ωραιότητα και γλυκύτητα τους Ψαλμούς του Δαβίδ, αλλά και τις Ωδές των αγίων Προφητών.

Ως λύρα καλλικέλαδος ο Ιωάννης, άρχισε τότε με την άνωθεν έμπνευση του Αγίου Πνεύματος να μέλπει πολλούς ύμνους τέλειας αρμονίας, το περιεχόμενο των οποίων αποτύπωνε τους πλέον βαθείς θεολογικούς στοχασμούς των Πατέρων της Εκκλησίας. Συνέθεσε τον Κανόνα που ψάλλουμε το Πάσχα και το μεγαλύτερο μέρος των αναστάσιμων ύμνων της «Ὀκτωήχου» [3]. Συνέγραψε, επίσης, θαυμάσιους Κανόνες και εξαίσιους Λόγους εγκωμιάζοντας Δεσποτικές και Θεομητορικές εορτές και εορτές Αγίων. Παράλληλα με το χάρισμα του μελωδού, έλαβε παρά Θεού τη δωρεά της θεολογικής έκφρασης. Χωρίς να προσθέτει κάτι καινούργιο στις δογματικές αλήθειες που είχαν διδάξει στο παρελθόν Πατέρες της Εκκλησίας, όπως οι άγιοι Γρηγόριος ο Θεολόγος [25 Ιαν.· 30 Ιαν.], Βασίλειος ο Μέγας [1 Ιαν.· 30 Ιαν.], Ιωάννης ο Χρυσόστομος [13 Νοεμ.· 27 Ιαν.· 30 Ιαν.], Γρηγόριος Νύσσης [10 Ιαν.], Μάξιμος ο Ομολογητής [21 Ιαν.· 13 Αυγ.] κ.α., ο άγιος Ιωάννης ο Δαμασκηνός διετύπωσε στην τριλογία «Πηγὴ Γνώσεως» [4] την ουσία της χριστιανικής Πίστεως, χρησιμοποιώντας τόσο αξιοθαύμαστα πυκνές και διαυγείς εκφράσεις, ώστε το έργο αυτό να μπορεί κάλλιστα να θεωρηθεί ως επισφράγιση και κορωνίδα της εποχής των μεγάλων Πατέρων της Εκκλησίας. Η «Ἔκδοσις Ἀκριβὴς τῆς Ὀρθοδόξου Πίστεως» αποτελεί τον πλέον ασφαλή οδηγό κάθε χριστιανού σχετικά με δογματικά θέματα και ένα μνημείο της χριστιανικής παράδοσης και γραμματείας. Αναιρώντας τις αιρέσεις που παραπλανούν δεξιά και αριστερά και καταδεικνύοντας τη βασιλική και ουρανοδρόμο οδό του ιερού δόγματος της εν Χριστώ αποκάλυψης, ο άγιος Ιωάννης διέλαμψε στον αγώνα κατά των εικονομάχων. Σε τρεις εκτενείς «Λόγους» του (726-730), καταδεικνύει εναργέστατα το θεολογικό βάθος και τη σωστική αναγκαιότητα προσκύνησης και τιμής των σεπτών εικόνων και των ιερών λειψάνων, που αποτελούν τρανή διακήρυξη της απτής πραγματικότητας της Ενανθρώπησης του Υιού του Θεού αλλά και θέωση της ανθρωπίνης φύσεως στο πρόσωπο των θεωμένων Αγίων [5]. Με την ταπεινοφροσύνη του και την επιμονή στους ασκητικούς αγώνες, ο αληθής αυτός φιλόσοφος κατέκτησε εν Αγίω Πνεύματι τη θεοποιό σοφία και εκοιμήθη ειρηνικά εν Κυρίω στις 4 Δεκεμβρίου 749 (ή 753). Στη Λαύρα του Αγίου Σάββα διατηρείται το σπήλαιο στο οποίο είχε αποσυρθεί και αποτελεί τόπο προσκυνήματος μέχρις τις μέρες μας.

-Σ Η Μ Ε Ι Ω Σ Ε Ι Σ**-**

[1] Σύμφωνα με την παράδοση, την εικόνα αυτή της Θεοτόκου έφερε στο Άγιον Όρος από τους Αγίους Τόπους ο άγιος Σάββας ο Χιλανδαρινός [13 Ιαν.] και την κατέθεσε στη Μονή Χιλανδαρίου, όπου τιμάται ως εφέστια εικόνα (Παναγία η «Τριχερούσα»

[12 Ιουλ.]).

[2] Ψάλλεται μέχρι σήμερα στη Νεκρώσιμο Ακολουθία (4ο Νεκρώσιμο Ιδιόμελο, Ήχος Γ΄) και στην «Παρακλητική» (Απόστιχα του Εσπερινού της Παρασκευής, 4ο Τροπάριο του προαναφερθέντος ήχου).

[3] Λειτουργικό βιβλίο που εντάσσεται στην «Παρακλητική» και περιέχει τους ύμνους που ψάλλονται τις Κυριακές σύμφωνα πάντα με τους Οκτώ Ήχους της Βυζαντινής Μουσικής.

[4] Περιλαμβάνει τα: «Διαλεκτικά» (φιλοσοφική εισαγωγή), «Αἱρέσεων Ἱστορία» (αναίρεση εκατόν τριών αιρέσεων) και «Ἔκδοσις Ἀκριβὴς τῆς Ὀρθοδόξου Πίστεως» (Βλ. «Ἔργα», ΕΠΕ, Τόμ. 1, Θεσσαλονίκη 1976).

[5] «Πρὸς τοὺς διαβάλλοντας τὰς ἁγίας εἰκόνας», ΕΠΕ, Τόμ. 3, Θεσσαλονίκη 1990.

Νέος Συναξαριστής

της Ορθοδόξου Εκκλησίας

Τόμ. 4ος (Δεκέμβριος), σελ. 45–48.

Εκδόσεις «Ίνδικτος»

(Πηγή ψηφ. κειμένου: https://wra9.blogspot.com/2020/12/blog-post_4.html)